

Sociaal en Cultureel Planbureau

Gescheiden werelden

Wantrouwen groeit, u bent aan zet!

Kim Puffers

Seneca, 3 september 2015

Pieter van den Hoogenband

Op weg naar resultaat: besturen of bestuurd worden? (citaat Pieter van den Hoogenband)

“Het gaat om doelen stellen,
een strategie bedenken,
focussen,
samenwerken,
hoofd- bijzaken scheiden,
arbeid-rustverhouding,
talent ontwikkelen,
omgaan met tegenslag,
vernieuwen
en het vieren van successen”

Zorgprestaties onder grote (publieke) druk

De zorg holt achteruit. Mensen durven nauwelijks naar de dokter/specialist door de hoge eigen bijdrage. (vrouw, 42, middelbaar opgeleid)

De zorg voor ouderen en gehandicapten wordt duurder en bijna onbetaalbaar. Voor mantelzorg is a. geen geld en b. geen tijd omdat er zelf moet worden gewerkt. (man, 75, hoger opgeleid)

Verder de zorgkosten, premie wordt niet meer te betalen + nog eens de eigen bijdrage. Onze directeuren in de zorg verdienen kapitalen. Dat is pas ziekelijk. (vrouw, 55, lager opgeleid)

Bron: COB, 2015.

`Gevoelstemperatuur' van de samenleving

Groeiend wantrouwen en vrees voor toekomst

- *Ongerustheid* over betaalbaarheid & beschikbaarheid van (ouderen)zorg voor onszelf neemt toe.
- Nederlanders zijn ongerust, maar internationaal gezien ook erg tevreden.
- Ontevredenheid is wel gebaseerd op eigen ervaringen, maar ook op *vrees* voor `Amerikaanse toestanden'.
- De overheid en zorgbestuurders/verzekeraars wordt gezien als hoofdschuldige van problemen in de organisatie en financiering.
- *Boosheid en agressie* rond `bonuscultuur' is nu echt manifest en richt zich tegen bestuurders.

Samengevat:

Wantrouwen naar bestuur; **tevredenheid** over zorg; **vrees** voor toekomst.

Het 'DNA' van het groeiend wantrouwen (1)

De gezondheidszorg ten opzichte van andere vraagstukken.

De meest gebruikte woorden om de belangrijkste problemen in Nederland te benoemen, begin 2008 en medio 2015

arrestatie, agressie, allochtonen, armoede, belasting, belastingen, beleid, buitenlanders, bureaucratie, criminaliteit, discriminatie, economie, egoïsme, elkaar, files, film, gebrek, gedrag, geert, geld, geweld, gezondheidszorg, integratie, intolerantie, islam, jeugd, jongeren, milieu, moslims, normen, onderwijs, ouders, ouderen, overheid, politie, politiek, problemen, regels, regering, respect, samenleving, straat, streffen, teveel, tolerantie, veiligheid, verdraagzaamheid, verkeer, waarden, weinig, wilders, zorg

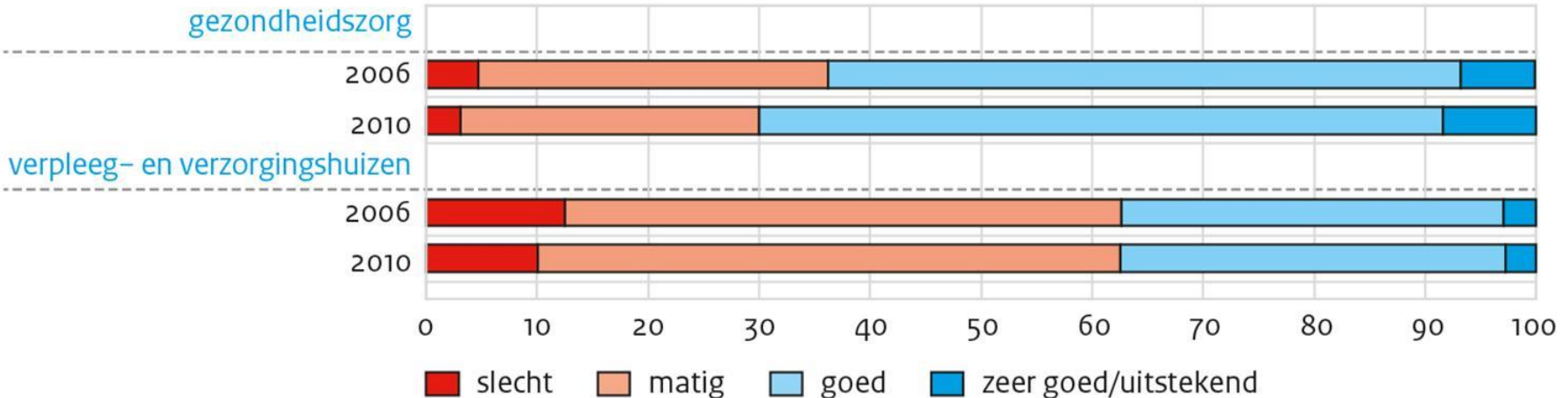
arrestatie, agressie, armoede, asielzoekers, denken, bezuinigingen, beleid, buitenlanders, criminaliteit, discriminatie, economie, egoïsme, elkaar, geld, geweld, gezondheidszorg, griekenland, hoge, hoog, hulp, integratie, intolerantie, jeugd, jongeren, milieu, minder, onderwijs, opvang, ouderen, ouderenzorg, overheid, pensioen, politiek, problemen, respect, rijk, samenleving, slechte, sociale, teveel, vluchtelingen, weinig, werk, werkloosheid, zorg

Bron: COB 2008/1 en 2015/3 (te verschijnen in P. Dekker, P. van Houwelingen en T. van der Meer, Burgerperspectieven 2015/3, Den Haag: SCP, 30 september 2015)

Het 'DNA' van het groeiend wantrouwen (2)

Ontwikkeling in algemeen oordeel: 2015 bevestigt trend

Bron: kpd'06,'02

Het 'DNA' van het groeiend wantrouwen (3)

Vrouwen, ouderen en SP stemmers meest bezorgd.

- *Meeste* zorg en wantrouwen bij: vrouwen, ouderen (55+), lager opgeleiden en aanhangers van SP en CDA.
- *Minste* zorg en wantrouwen bij: mannen, jongeren (18-34), hoger opgeleiden, mensen die tevreden zijn met hun gezondheid, en aanhangers van D66, GL en VVD.
- In alle groepen noemt minstens 30% spontaan de zorg als belangrijk nationaal probleem.

Verwachting: verdere toename wantrouwen

1. Kwaliteit van zorg en Kwaliteit van leven lopen te vaak en snel door elkaar (in verwachtingen en verantwoordelijkheden).
2. 'Zorg dichtbij' is containerbegrip, maar betreft vele vormen van binding & zorg: functioneel, sociaal, cultureel.
3. Zelfstandigheid centraal, maar regelingen eromheen steeds lastiger te begrijpen (en betalen).
4. We worden ouder en hebben hulp nodig, maar die hulp zal steeds vaker van ouderen zelf moeten komen.
5. Beloningsdiscussie bestuurders blijft een achilleshiel.

Teleurstelling, tegenspraak en gebrek aan vertrouwen

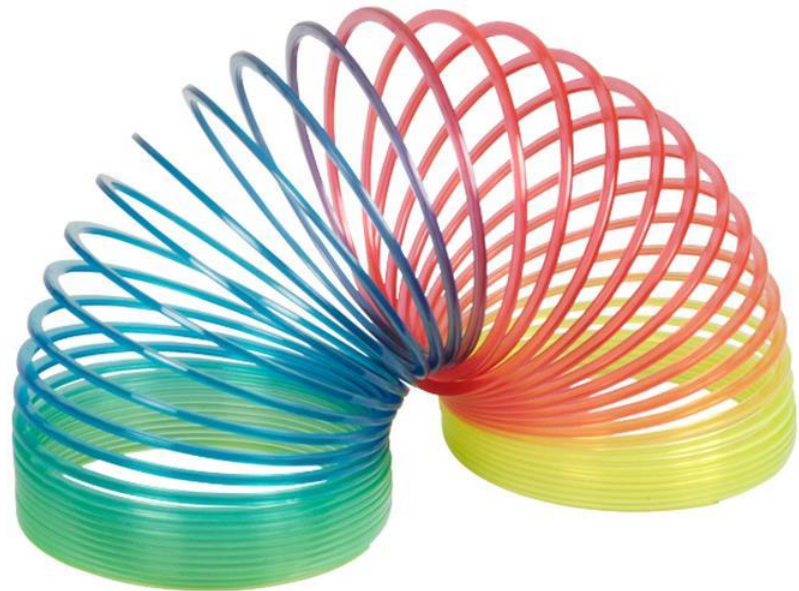

“Accepteer dat het niet altijd leuk is,
maar luister en leer.”

(Charles van Commenee)

Bestuurt u, of wordt u gestuurd door
wantrouwen en vrees?

Kennis: wie gebruiken zorg en wie hebben er (geen) vertrouwen in?

Verdeling van hulpbronnen in de samenleving

**persoons-
kapitaal**

**economisch
kapitaal**

**cultureel
kapitaal**

**sociaal
kapitaal**

Gevestigde bovenlaag

Jongere kansrijken

15%
Van de
bevolking

**Geluk
8.1**

totaal
kapitaal

hoog

laag

13%
Van de
bevolking

**Geluk
7.7**

totaal
kapitaal

hoog

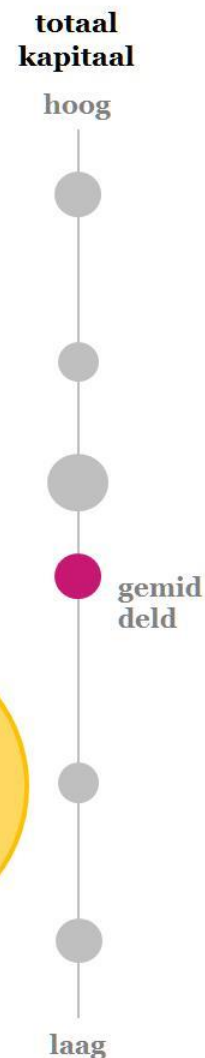
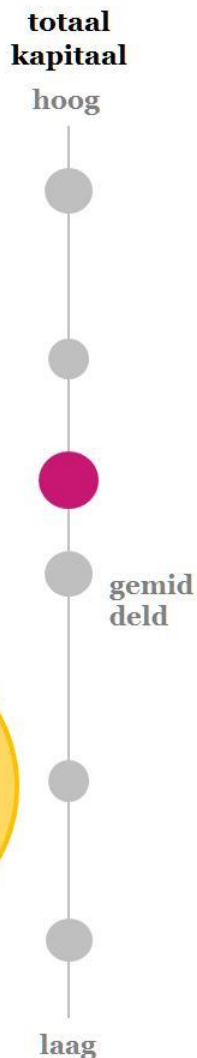

laag

Werkende middengroep

Comfortabel gepensioneerden

Onzekere werkenden

Achterblijvers

14%
Van de
bevolking

**Geluk
6.1**

totaal
kapitaal

hoog

gemid
deld

laag

15%
Van de
bevolking

**Geluk
6.3**

totaal
kapitaal

hoog

gemid
deld

laag

Waarom wij spreken over 'Gescheiden Werelden':

- Polarisatie hoog – laag opgeleid neemt sterker toe.
- Werkt door in fysieke en mentale gezondheidsverschillen.
- Werkt door in toegang voorzieningen (begrijpelijkheid; financieel; netwerken).
- Werkt door in opvattingen over en wantrouwen in de 'elite'.
- Werkt door in gesloten/open houding naar de toekomst.

Tweedeling voedt een 'wij-zij' gevoel en het wantrouwen tussen 'de elite' en de rest van de bevolking.

Welke invloed hebt u hierop?

Zorgbestuurders moeten hun ruimte actiever invullen in dialoog met de omgeving. Dit vraagt wederkerig leiderschap.

Wederkerig leiderschap, dit betekent .....

- Herkennen en erkennen van innerlijk kompas
- Relatie centraal stellen
- Moed betonen
- Adaptief zijn

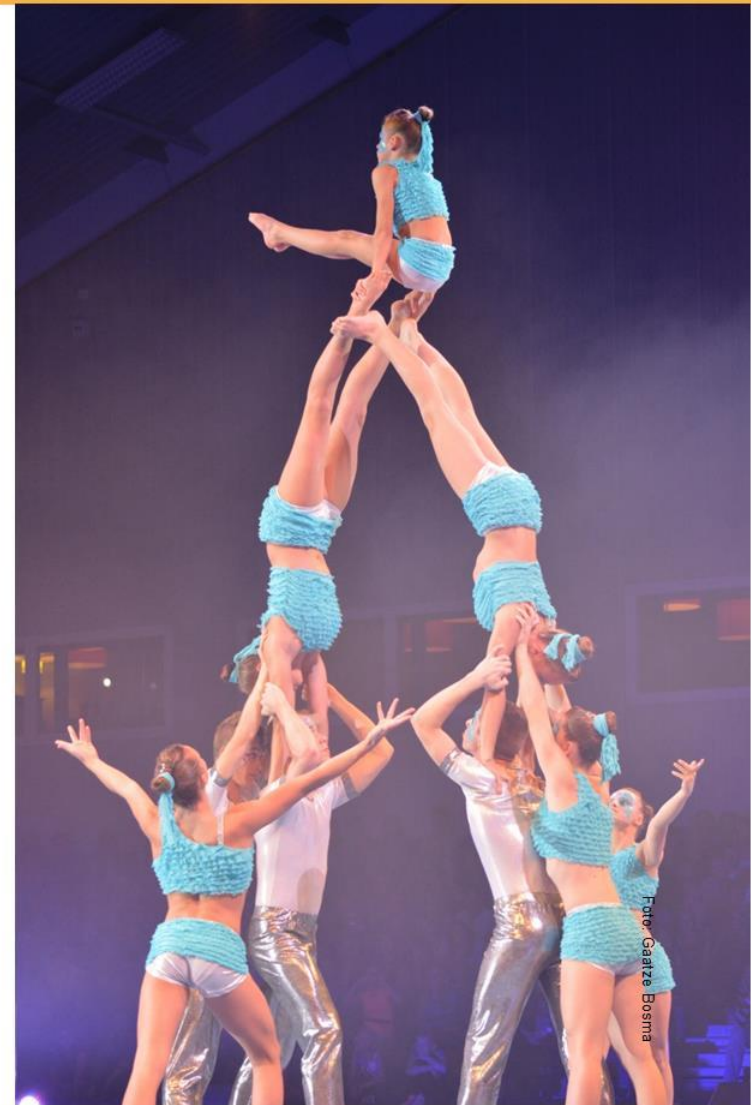

Foto: Gaatze Bosma

De overheid zou de moed moeten hebben om
zorginstellingen echt meer vertrouwen en vrijheid te geven

Voorbij de *gescheiden werelden* met drie blikwisselingen

- Van een sturende structuur naar een adaptieve cultuur: meer ruimte voor eigen afspraken over prestaties & toezicht
- Organiseren van goede samenspraak en meer tegenspraak: meer inspraak en meespraak stakeholders
- Loslaten van oude gewoonten: experimenteren en reflectie als standaard

We willen geen **vermoeide**, maar **moedige** bestuurders!
Kunt u die moed verzamelen op dit Seneca congres?

Stelling 1

Zorgbestuurders moeten zelf passende afspraken maken met hun stakeholders over prestaties, toetsvormen en de handhaving ervan.

Stelling 2

Moedige zorgbestuurders stellen met wederkerig leiderschap hun maatschappelijke opdracht boven de 'organisatie'.

Stelling 3

Er moeten 'nobeles wilden' opstaan die niet enkel verantwoording afleggen, maar verantwoordelijkheid nemen. De overheid moet dat steunen.